

DE VASTLEGGING VAN DE TAALGRENS TUSSEN HET FRANSE EN HET NEDERLANDSE KULTUURGEBIED IN BELGIE

door
PAUL MARTENS
Ledeberg-Gent

In de geest van haar stichters werd de nieuwe staat België (1830) opgevat als een staat waarvan de enige officiële bestuurstaal het Frans zou zijn; ze werd dan ook zodanig ingericht. Het hele openbare leven werd op Franse leest geschoeid, hoewel we rustig mogen aannemen dat de helft van de bevolking geen Frans kende. Bij een eerste talentelling (1846), verklaarde nagenoeg 57 % van de Belgische bevolking het Vlaams als gewone omgangstaal te gebruiken. Deze Vlaamssprekende bevolking was bovendien duidelijk gelokaliseerd in de provincies Antwerpen, Limburg, Oost- en West-Vlaanderen en in de Brabantse arrondissementen Brussel en Leuven; in deze bestuurlijke omschrijvingen woonde slechts een miniem aantal Waals- en Franssprekenden, zoals er weinig Vlamingen woonden in de Waalse gebieden.

Vrijwel gedurende geheel de 19e eeuw bleef de hegemonie van het Frans in het openbare leven nagenoeg onaangetast. Het was de taal van de heersende burgerij - het volk had geen medezeggenschap in het bestuur - die ook in Vlaanderen Franstalig was.

De geleidelijke domokratisering en vooral het invoeren van het algemeen enkelvoudig stemrecht bracht hierin ten slotte verandering. Men kon niet langer de verscheidenheid negeren. Honderd jaar na het ontstaan van België zag nagenoeg iedereen in dat men het openbaar leven in taalopzicht in een nieuwe optiek moest gaan regelen wilde men vermijden dat de taalstrijd gevaar zou opleveren voor de eenheid van het land.

Uit dit besef zijn dan de taalwetten van de jaren dertig gegroeid, o.m. de wet op het gebruik der talen in bestuurszaken (wet van 28 juli 1932). Hoewel er heel wat voorstanders waren van een veralgemeende tweetaligheid in het hele land, o.m. zeer veel Vlamingen, verkoos men toch - ingaande op de eis van de Walen - een stelsel van gewestelijke centaligheid. Het Frans zou de bestuurstaal blijven

in het Waalse land, het Nederlands werd het in Vlaanderen; in de gemengde Brusselse agglomeratie (binnen het Vlaamse land gelegen) en in een aantal gemeenten langs de taalgrens voerde met tweetaligheidsregimes in. Dertig jaar toepassing - en omzeiling - van de wet van 1932 hebben ons geleerd wat er goed en minder goed aan was. Ontegensprekelijk werd de vernederlandsing van het Vlaamse binnenland er opmerkelijk door bevorderd; in het Brusselse en langs de taalgrens heeft de wet gefaald. Bepaalde artikelen, we denken vooral aan het beruchte artikel 6, paragraaf 4, waren wapenen in de handen van mensen die zich bij de geest van de wet niet wensten neer te leggen en droomden van expansie. Artikel 3,1 bepaalde dat de bestuurstaal van een gemeente de taal zou zijn van de meerderheid van de inwoners, **volgens de jongste tienjaarlijkse volkstelling**. Art. 6,4 bepaalde dat een tweetaligheidsregime zou ingevoerd worden zodra **bij de jongste tienjaarlijkse volkstelling** zou blijken dat minstens 30 % van de inwoners de andere taal zou spreken. Dat verwijzen naar de meest recente volkstelling (waarbij ook een talentelling was) zou een formule van taalstrijd i.p.v. taalvrede blijken. Om de tien jaar zouden pogingen aangewend worden om het taalregime van sommige gemeenten te wijzigen of zelfs om te keren. Bij zulke taalkonkurrentie stond het Nederlands in het defensief want honderd jaar officiële heerschappij van het Frans had heel wat sporen nagelaten.

Wij zullen in de volgende bladzijden nagaan hoe de taalgrenslijn evolueerde sinds het ontstaan van België, welke invloed de wet van 1932 daarop had en wat de „taalgrenswet“ van 1962 daaraan heeft gewijzigd. Wij beperken ons opzettelijk tot de grenslijn tussen het Franse en Nederlandse kultuurgebied in België en laten de Duits-Franse en Duits-Nederlandse kultuurgrens in het oosten van het land buiten beschouwing. Ook de taaltoestand in het Brusselse valt buiten dit bestek omdat het een totaal ander probleem is, terwijl wij de situatie in de Platdietse streek met haar ingewikkelde taaltoestand even apart onder ogen nemen. Het is ten slotte ook niet onze bedoeling in detail het tweetaligheidsregime van de wet van 1932 noch het faciliteitenstelsel bij de wet van 8-11-62 te bespreken in deze beperkte bijdrage.

De Vlaams-Waalse taalgrenslijn in 1846.

Zestien jaar na het ontstaan van België hield men de eerste talentelling. Ze vormt wel de meest objectieve die ooit werd gehouden, hoewel ze enkele nogal opvallende vergissingen bevat. Men vroeg aan de mensen welke hun dagelijkse omgangstaal was. Uit deze telling bleek dat alle gemeenten van de provincie West-Vlaanderen een uitgesproken Vlaamse meerderheid hadden, behalve de gemeenten Waasten (Warneton), waar ook Ploegsteert toen nog deel van uitmaakte, Neerwaasten (Bas-Warneton), Houtem, Zandvoorde, Komen (Comines), Rekkem, Mocs Kroon (Mouscron), Lowingen (Luignc), Herzeeuw (Herseaux), Dottenijs (Dottignies) en Spiere, die allen een Waalse meerderheid hadden.

In Oost-Vlaanderen hadden alleen de gemeenten Orroir, Amengijs (Amougies) en Rozenaken (Russeignies) een Waalse meerderheid.

In de provincie Brabant was heel het arrondissement Brussel Vlaams, behalve de gemeenten Bierk (Bierghes) en Sinte Renelde (Saintes), die overweldigend

Waals waren; in het arrondissement Leuven hadden slechts vier gemeenten een Waalse meerderheid: Sluizen (L'Ecluse), Zittert-Lummen (Zétrud-Lumay), Ophey-lissem en Neerheydissem. (De huidige Vlaamse gemeente Outgaarden maakte toen nog deel uit van Zittert-Lummen).

In Limburg waren Waals: Korsworm (Corswarem), Wouteringen (Otrange), Rukkelingen a/d Jeker (Roclenge s/Geer), Bitsingen (Bassenge), Wonck, Eben-Emael en Ternaaien (Lanaye). We hebben alle reden om aan te nemen dat ook Herstappe toen Waals was, hoewel de telling een grote Vlaamse meerderheid opgaf.

De provincies Henegouwen, Namen, Luxemburg en Luik, evenals het arrondissement Nijvel (provincie Brabant) hadden een grote meerderheid Waalssprekenden, hoewel ook hier een aantal gemeenten te vinden waren met Vlaamse meerderheid. Het waren in de provincie Henegouwen de gemeenten Everbeek, Bever, Sint-Pieters-kapelle en het stadje Edingen. De gemeente Mark had een zeer kleine meerderheid Walen (1141 tegenover 1128 Vlamingen). Het betreft hier een gemeente bestaande uit twee afzonderlijke dorpskernen, de noordelijke ervan (Mark zelf) is volledig Vlaams, de zuidelijke (Labiau) is Waals.

In de provincie Luik treffen we een hele reeks Vlaamse gemeenten aan: zestien in de streek van Landen (Attenhoven, Eliksem, Laar, Landen, Neerhespen, Neerlanden, Neerwinden, Overhespen, Overwinden, Raatshoven, Rumsdorp, Waasmont, Walsbets, Walshoutem, Wange en Wezeren) en verder ook Roost-Krenwik (Rosoux-Crenwick). Over de Maas en tegen Nederlands-Limburg aanleunend worden als Vlaams aangeduid: Moelingen, 's Gravenvoeren, Sint-Martensvoeren, Sint-Pietersvoeren, Teuven en Aubel. Ook verschillende dorpen in de Platdietse streek (zie verder). Het huidige Voerdorp Remersdaal maakte toen nog deel uit van Homburg, dat eveneens een Vlaamse meerderheid had volgens de telling.

Reeds bij de eerste talentelling kon men aldus vaststellen dat er een werkelijke taalgrenslijn bestond tussen het Vlaamse en het Waalse gebied en dat er geen sprake was van een gemengde taalgrenszone.

De toestand in 1930 en de taalwet van 1932.

De talentelling van 1930 draagt hier en daar reeds enkele sporen van de taalsrijd, hoewel geen vergelijking mogelijk is met wat in 1947 is gebeurd. Het is wel interessant even na te gaan welke verschuivingen zich voordeden tijdens de voorbije 84 jaar.

In West-Vlaanderen hebben Zandvoorde en Rekkem opnieuw een Vlaamse meerderheid, terwijl Helkijn nu een zeer kleine Waalse meerderheid heeft. In 1922 werd het Vlaamse deel van Zittert-Lummen een zelfstandige gemeente: Outgaarden (arrondissement Leuven). Herstappe (provincie Limburg) heeft nu een Vlaamse meerderheid. In de Waalse gebiedsomschrijvingen bleef de toestand van de Vlaamse gemeenten onveranderd, behalve voor Raatshoven (Racour) en Roost-Krenwik die verwaalden, evenals voor Aubel dat nu eveneens een Waalse meerderheid heeft.

Zoals hoger aangehaald, bepaalde de wet van 1932 het taalgrensregime op basis van de jongste tienjaarlijkse telling, in casu deze van 1930. De meerderheidstaal

Tussen het Nederlandse en het Duitse taalgebied liggen 10 overgangsgemeenten: de Platdietsche streek. De Walen willen er het eentalig Frans regime handhaven. Nochtans wordt er een Germaans en geen Romaans dialect gesproken en de streek is historisch Nederlands. Bij het onbetwistbare Nederlandse taalgebied rekenen wij ook Centraal-Aubel, hoewel Aubel met eentalig Frans regime bij Wallonië bleef. De stippellijn is de voormalige Belgisch-Duitse grens.

in de gemeente zou de bestuurs taal zijn en waar een anderstalige minderheid van minstens 30 % aanwezig was, zou een tweetalig regime van kracht worden om de minderheid te beschermen. Laten we even nagaan waar zich dergelijke gevallen voordeden. De verdere evolutie heeft namelijk uitgewezen dat juist deze gemeenten vaak het toncel werden van verbitterde taalstrijd.

Nieuwkerke, Mesen en Rekkem in West-Vlaanderen, het stadje Edingen in Henegouwen en Herstappe in Limburg zijn de enige Vlaamse gemeenten langs de taalgrens met een anderstalige minderheid van minstens 30 %.

Overwegend Waalse of Franstalige gemeenten met een beschermde Vlaamse minderheid zijn: Moeskroon, Lowingen, Spiere, Helkijn, Rozenaken, Mark (waar de verhouding zoals in 1846 vrijwel gelijk is: 719 Walen tegenover 711 Vlamingen), Lettelingen (Petit-Enghien) en Sluizen (Brabant).

De talentelling van 1947: anti-Vlaams referendum.

Dankbaar gebruik makend van de anti-Vlaamse sfeer die in het land werd geschapen door de oorlogsomstandigheden en niet terugschrikkend voor allerhande drukingsmethodes, hebben Fransgezinden op menige plaats aan de taalgrens de telling van 1947 bewust vervalst. Ze hoopten dat de publikatie van de geforceerde cijfers meteen wettelijk de verdere verfransing van sommige Vlaamse taalgrensgemeenten zou bekrachtigen (Artikel 6, par. 4). Laten we eerst even de feiten belichten.

In zestien steden en dorpen langs de taalgrens werd het Nederlands gevoelig teruggedrongen of zelfs vrijwel volledig uitgeschakeld, althans zo men de tellingsuitslagen zou willen geloven. Te Ronse, Walshoutem en Sint-Martensvoeren bereikt de Franstalige minderheid de 30 %. In Moeskroon, Lowingen, Rozenaken, Mark, Lettelingen en Sluizen (Brabant) daalt de Vlaamse minderheid beneden de 30 %. In Bever, 's Gravenvoeren, Sint-Pietersvoeren en Teuven, die 17 jaar vroeger nog geen Franstalige minderheid van 30 % hadden, wordt het Frans nu plots meerderheidstaal. In Edingen wordt het Nederlands volgens de tellers nog slechts door een goede 10 % gesproken, in 1930 sprak de meerderheid Nederlands. De Voerdorpen Moelingen en Remersdaal spannen echter de kroon: waar de Franstalige minderheid er in 1930 nog geen 30 % bereikte, is dit nu het geval voor het Nederlands.

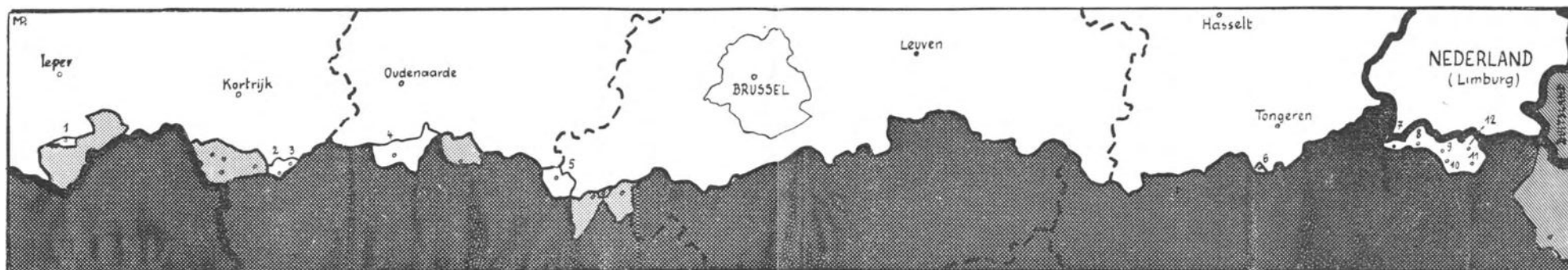
Het zou ons te ver leiden hier na te gaan hoe een dergelijke uitslag verkregen werd. We willen er alleen op wijzen dat te Ronse bv. opzettelijk bedrog door het parket werd vastgesteld, hoewel de zaak later zonder gevolg werd geklasseerd. Het is dan ook begrijpelijk dat er in het Vlaamse land onmiddellijk sterk verzet rees tegen de publikatie van de tellingsuitslagen omwille van de wettelijke gevolgen die dat zou meebrengen. De regering aarzelde. Zeven jaar later publiceerde minister Vermeylen de vervalste cijfers toch en gaf terzelfdertijd aan de Vlamingen een klein doekje tegen het bloeden. De wet van 2 juli 1954 wijzigde art. 6,4 van de wet van 1932 zodanig dat, ondanks de tellingsuitslag, de gemeenten Edingen, Lettelingen, Mark, Moelingen en Remersdaal toch een tweetaligheidsregime moesten aanvaarden ten voordele van de Vlaamse „minderheid“. Dit nam bij de Vlamingen het gevoel niet weg dat ze bedrogen werden en

ze wilden zich bij deze toestand niet neerleggen. In de volgende jaren zou de Vlaamse beweging met steeds meer aandrang eisen dat men de grens van de Franse en Nederlandse kultuurtaal wettelijk zou vastleggen en dat de tellingsuitslagen op het taalregime van de taalgrensgemeenten geen invloed meer zou hebben. Het afschaffen van iedere tienjaarlijkse talentelling zou hiervoor het beste middel zijn. Bovendien eiste men van Vlaamse zijde dat deze taalgrens zou samenvallen met de Vlaams-Waalse dialektgrens, die gedurende al die tijd nagenoeg ongewijzigd bleef; ter beveiliging van de gewestelijke eentaligheid van het Vlaamse en Waalse binnenland zou het tevens goed zijn meteen de grenzen van provincies en arrondissementen (Brabant) aan deze toestand aan te passen. Het Centrum Harmel, opgericht bij de wet van 4 juni 1948, hield zich trouwens reeds bezig met het onderzoek van deze problemen. De Vlaamse en Waalse vertegenwoordigers in dit onderzoekscentrum waren het erover eens dat in die zin een oplossing moest gezocht worden voor de taalgrensproblemen, er werd zelfs een taalgrenskaart ontworpen door de Vlaming Verroken en de Waal Van Crombrughe waartomtrent ruime overeenkomst werd bereikt. Het voorbereidende werk voor de wetgevende arbeid was dus geleverd en ondanks de kritiek die men erop uitbracht konden de aanbevelingen van het Centrum goed gebruikt worden als uitgangspunt voor de parlementaire behandeling. Het wetsontwerp Moyersoen was een eerste poging in die richting, maar het raakte nooit door de beide Kamers.

De taalgrenswet van 8 november 1962.

Na de verkiezingen van 26 maart 1961 kwam een B.S.P.-C.V.P.-regering aan het bewind en in de regeringsverklaring van 2 mei 1961 beloofde de h. Lefèvre, eerste-minister, dat de regering aan het parlement de vastlegging van de taalgrens zou vragen. Op 14 november 1961 diende de h. Gilson, minister van Binnenlandse Zaken, namens de regering inderdaad een wetsontwerp in tot vastlegging van de taalgrens en tot aanpassing van de bestuurlijke grenzen aan de taalgrens. Het ontwerp volgde in grote trekken de aanbevelingen van het Centrum Harmel; de voornaamste afwijkingen hadden betrekking op de Waalse taalgrensgemeenten in het Komenste en Moeskroense, die bij de provincie West-Vlaanderen en op de Vlaamse Voerstreek die bij Luik zou blijven, terwijl het Vlaamse stadje Edingen in de provincie Henegouwen zou blijven met een tweetalig regime voor de Vlaamse „minderheid“. Het ontwerp beoogde niet alleen de toestand van de taalgrensgemeenten te regelen, maar voorzag ook de overheveling van anderstalige gehuchten naar gemeenten die in hun taal bestuurd werden. Het heeft een vol jaar geduurd eer het ontwerp door Kamer en Senaat werd goedgekeurd en tijdens dat jaar laaide de „taaloorlog“ hoog op. Het is ons onmogelijk hier ook maar een beknopt overzicht te geven van de vele tribulaties die de tekst doormaakte. Belangstellenden kan ik hiervoor verwijzen naar mijn werkje „De Zuidnederlandse Taalgrens in het Belgisch Parlement“(*). Ons interesseert hier vooral de definitieve uitslag zoals hij in de wet van 8 nov. 1962 werd opgenomen.

Vierentwintig Vlaamse gemeenten werden uit Waalse bestuurlijke omschrijvingen overgebracht naar Vlaamse en 25 gemeenten die voorheen in Vlaamse provincies

Bovenstaande kaart geeft de taalgrenssituatie zoals ze tot stand kwam door de wet van 8 november 1962. De donkere raster duidt het gebied met eentalig Frans regime aan. De lichtere raster duidt de gemeenten aan met Frans taalregime en met faciliteiten voor de Nederlandstaligen. Het wit gelaten gebied is het eentalig Nederlandse (met uitzondering van de tweetalige Brusselse agglomeratie en zes randgemeenten waar een speciale taalregeling geldt). De Nederlandstalige gemeenten langs de taalgrens, die aangeduid zijn met een nummertje, hebben tevens een faciliteitenregime voor de Franstalige minderheden.

Het zijn: Mesein (1), Spicre (2), Helkijn (3), Ronse (4), Bever (5), Herstappe (6), Moelingen (7), 's Gravenvoeren (8), St.-Martensvoeren (9), St.-Pietersvoeren (10), Remersdaal (11), en Teuven (12).

In Oost-België is tevens een stukje Duits taalgebied aangeduid met schuine streepjes.

en arrondissementen lagen, gingen over naar Waalse. Wanneer we geen rekening houden met hier en daar afgescheiden gehuchten betekent dit dat een gebied van 20.283 ha 82 a 47 ca met 87.449 inwoners (op 31 dec. 1961) uit Vlaamse naar Waalse bestuurlijke omschrijvingen overgaat; uit Wallonië gaat een gebied van 14.977 ha 37 a 10 ca met 23.263 inwoners over naar Vlaanderen. West-Vlaanderen verliest aan Henegouwen 9 gemeenten met 71.070 inwoners (waarvan 36.554 te Moeskroen) en een oppervlakte van 10.267 ha 25 a 41 ca. Oost-Vlaanderen staat aan Henegouwen 3 gemeenten af met 2.374 inwoners en een oppervlakte van 1410 ha 17 a 11 ca. Uit het arrondissement Brussel gaan 2 gemeenten met 3.633 inwoners en een oppervlakte van 2618 ha 68 a over naar het Waalse arrondissement Nijvel. Het arr. Leuven verliest 4 gemeenten met 3.532 inwoners en een opp. van 2305 ha 95 a 25 ca, eveneens aan het arr. Nijvel. Uit de provincie Limburg ten slotte gaan 7 gemeenten met 6.840 inwoners en een opp. van 3681 ha 76 a 70 ca over naar de provincie Luik.

De Waalse provincie Henegouwen staat 3 gemeenten met 4.800 inwoners en een oppervlakte van 4.263 ha 55 a 75 ca af aan Oost-Vlaanderen en Brabant (arr. Brussel, nu arr. Halle-Vilvoorde). De provincie Luik ten slotte verliest 21 gemeenten (15 in het Landense en 6 in de Voerstreek) aan Limburg; samen hebben ze een oppervlakte van 10.713 ha 81 a 35 ca en 18.463 inwoners (zie kaartje).

Een aantal Vlaamse gehuchten van Waalse gemeenten komen nu bij naburige Vlaamse gemeenten: Kruiseik (Komen) bij Wervik; Broeken, Koekomere en La Haute (Elzele-Ellezelles) bij Ronse; d'Hutte (Vloesberg-Flobecq) bij Oubraker; Akrenbos (Twee-Akren - Deux-Acres) bij Bever; Donkerstrate en Haie-de-Viane (Deux-Acres) bij Viane; een klein deel van Eigenbrakel (Braine L'Alleud) bij St.-Genesius-Rode; 't Rot en Nieuw-Bakenbos (Terhulpen - La Hulpe) bij Hoeilaart; Elst (Zitter-Lummen) bij Hoegaarden; een deel van Elch (Othée) bij Ruffen.

Anderzijds komen ook een aantal gehuchten die voorheen deel uitmaakten van Vlaamse gemeenten nu bij Waalse gemeenten: Clef d'Hollande (Nieuwkerke) bij Ploegsteert; Risquons-Tout (Rekkom) bij Moeskroen; Groenstraat en Warresaet (Bever) bij Zullik (Bassilly); Kwaadrade (St.-Genesius-Rode) bij Eigenbrakel; La Corniche (Overijssel) bij Terhulpen; La Bosquée (Montenaken) bij Cras-Avernas; Al Savate (Ruffen) bij Elch (Othée); Haut-Vinave (Sluizen-Limburg) bij Glaaien (Glons).

De wet van 8 november 1962 kent ook „taalfaciliteiten“ toe aan de Vlaamse minderheden in de volgende gemeenten: Ploegsteert, Waasten, Neerwaasten, Houtem, Komen, Moeskroen, Lowingen, Herzeew, Dottenijs, Vloesberg, Mark, Edingen en Lettelingen. De Waalse minderheid krijgt faciliteiten te Mesen, Spiere, Helkijn, Ronse, Bever, Herstappe, Moelingen, 's Gravenvoeren, St.-Martensvoeren, St.-Petersvoeren, Remersdaal en Teuven.

Hoewel deze afbakening in ruime Vlaamse kring voldoening gaf, moet men ze toch als ver van volmaakt beschouwen, sommige zaken blijven zelfs heel moeilijk te verteren: Edingen bijvoorbeeld, dat definitief bij Wallonië blijft en waar

aldus de verfransingsaktie van de plaatselijke burgerij nu wettelijk bekroond werd. De Vlamingen betrouwen het dat nog een groot aantal Vlaamse gehuchten, sommige met honderden inwoners, bij Waalse gemeenten bleven, terwijl enkele overwegend Vlaamse gemeenten (wat de tellingsuitslagen er ook over vertellen) bij Wallonië bleven. Het zijn Houtom, Edingen en een reeks gemeenten in de Platdietse streek en de volgende delen van gemeenten: Ten Brielien (Komen), het gebied ten noorden van het riviertje „Grote Spiere” in de streek van Moeskroen, Quatre-Vents (Elzele), d’Hoppe (Moesberg), Mark-centrum (Mark), Kokejane (Lettelingen - Petit Enghien), en Klein Ternaaien (Ternaaien-Lanaye). Veel Vlamingen betrouwen het ook dat in de zozeer gemengde Westvlaamse taalgrensstreek Moeskroen-Komen een groot aantal Vlamingen bij een Waalse provincie werden ingelijfd; deze Vlamingen wensten die streek bij West-Vlaanderen te behouden met een soort tweetalig regime zoals te Brussel. Andere Vlamingen konden dit standpunt echter niet bijtreden, vooral omdat dit de gewestelijke eentaligheid van de arr. leper en Kortrijk opnieuw in het gedrang zou gebracht hebben.

Ondanks de belangrijke tekortkomingen menen we dat de taalgrens-afbakening een grote stap vooruit betekent op de weg van de verdere vernederlandsing van het openbaar leven in Vlaanderen. De bestuurlijke omschrijvingen vallen nu samen met een taalgrens die niet meer in het gedrang kan komen door de tienjaarlijkse tellingen, aangezien onder druk van de Vlaamse beweging ook de talentellingen werden afgeschaft. De gewestelijke eentaligheid werd door deze afbakening versterkt doordat nu ook de taalgrensarondissementen eentalig worden, het stelsel der faciliteiten doet hieraan geen afbreuk.

Voor de Platdietse streek echter is de regeling volstrekt onvoldoende, en in de Voerstreek lijkt de toestand nog niet gekonsolideerd: als de hetze vanuit Luik er uiteindelijk succes boekt, zou de hele taalgrensregeling erdoor opnieuw in het gedrang kunnen komen.

AANTEKENING OVER DE PLATDIETSE STREEK.

Ten oosten en ten zuidoosten van de Voerstreek ligt, als overgangsgebied naar het Duitse taalgebied, de Platdietse streek. Ze omvat de gemeenten Sippenaken, Gemmenich, Homburg, Montzen, Moresnet, Hendrikkapelle, Welkenraat, Balen en Membach, alle samen hadden ze op 31 december 1961 een bevolking van 17.363 inwoners.

Tot in de eerste helft van de 19e eeuw was het Nederlands er de kultuurtaal. Vanaf 1830 werd het Nederlands er als kultuurtaal steeds meer vervangen door het Duits. De afscheiding van Nederlands-Limburg veroorzaakte een cultureel isolement voor deze streek en had de achteruitgang van het Nederlands tot gevolg. De talentelling van 1846 gaf een Nederlandstalige meerderheid op voor Sippenaken, Gemmenich, Homburg, Moresnet en Balen en een Duitstalige voor Montzen, Welkenraat en Membach. Hendrikkapelle zou toen een Franstalige meerderheid gehad hebben maar dit is onwaarschijnlijk voor die tijd. Aan de vooravond van de eerste wereldoorlog was het Duits in deze gemeenten vrijwel overal als kultuurtaal aanvaard. Na de eerste wereldoorlog en onder invloed van

de Duitse nederlaag verloor het Duits er terrein ten voordele van het Frans dat er stelselmatig als kultuurtaal werd bevorderd. Na de tweede wereldoorlog - onder die oorlog waren die gemeenten bij Duitsland ingelijfd omwille van hun Duits karakter - triomfeerde het Frans er volkomen. Bij de talentelling van 1947 durfden de meeste inwoners niet te verklaren dat ze het Duits als kultuurtaal hadden. Dat gold als een daad van incivisme. Ze verklaarden Frans te spreken. In een goede eeuw tijds veranderden de Platdietse gemeenten dus driemaal van kultuurtaal. Gedurende al die tijd maakten ze deel uit van de provincie Luik. Nu, zoals honderd, tweehonderd, vijfhonderd jaar geleden spreekt het volk er als gewone omgangstaal haar Platdietse dialekt, dat een Nederlands dialekt is. Het dialekt heeft in dit typische overgangsgebied trouwens een meer dan gewone betekenis: het is de band tussen de bewoners van de Platdietse streek, van de Voerstreek, van de Duitstalige gemeenten rond Eupen en zelfs van de Waalse taalgrensdorpen. Als het ergens zin zou gehad hebben bij de talentellingen in de eerste plaats rekening te houden met het gesproken dialekt, dan was het wel hier.

De wet van 8 november 1962 liet deze streek in de provincie Luik en op dit ogenblik is er een kwasi-eentalig Frans regime voor onderwijs en administratie van kracht. Iedereen, ook de Waalse taalgrensdkundigen, zijn het er over eens dat daar geen Romaanse maar een Germaanse gewesttaal wordt gesproken. Toch legt men er een Romaanse taal verplichtend als kultuurtaal op, daar waar de diskussie hoogstens zou mogen gaan tussen de keuze van Nederlands of Duits na een overgangperiode.

(*) „De Zuidnederlandse Taalgrens in het Belgisch Parlement“, door Paul Martens - geïllustreerd met talrijke kaarten - te bestellen bij de auteur: Horenbantstraat 30, Ledeberg-Gent. 30 BF - f 3,50.

(**) Bij de uitgeverij J. Van In, N.V., te Lier (Antwerpen) verscheen een gekleurde kaart met taalgebieden in België. Prijs: 40 BF - f 3,—.